

מפגש שמיני - אלימות בזוגיות ובמשפחה

אלימות בזוגיות ובמשפחה הנה תופעה הקיימת בחברה זה זמן רב. ההתייחסות לתופעת האלימות בזוגיות ובמשפחה קיבלה תפנית במהלך השנים. מהתייחסות אל אלימות במשפחה כנורמה מקובלת, להתייחסות השוללת אותה מכול וכול. מייחוסה למעמד סוציו-אקונומי נמוך או לבעלי הפרעות נפשיות, עד להבנה הרואה את הבעיה כחוצה מעמדות וקיימת בכל שכבות האוכלוסייה. מהתייחסות לאלימות כאל סכסוך משפחתי שאיננו מחייב התערבות החוק, עד להגדרתה כעבירה פלילית.

בסקר שנערך בשנת 2000 על ידי מכון מינרובה, באוניברסיטת חיפה, עלה כי בישראל ישנן היום 160,000 נשים מוכות, 160,000 גברים מכים, וכ-600,000 ילדים עדים לאלימות. בסך הכול מדובר באוכלוסייה של **כמיליון בני אדם** נפגעי אלימות בזוגיות ובמשפחה. ממדים אלו הופכים את האלימות בזוגיות ובמשפחה לתופעה חברתית המחייבת התייחסות מעמיקה.

הניסיון הטיפולי כיום, מצביע על סבירות להעברת התופעה מזור לזור. על מנת להביא לצמצום ממדי התופעה, חשוב לעבוד עם הדור הצעיר על נושא המניעה, ולעודד אנשים שנפגעו או היו עדים לאלימות לבקש עזרה. אלימות מוגדרת ככל פגיעה פיזית, נפשית, מילולית ומינית בזולת. יש אפשרות להאיר את השיח התרבותי - התנהגותי, המעביר מסר של לגיטימציה לביטויי כוח ושליטה בתוך קשר ונשען על הנחות יסוד מסולפות. התנהגות אלימה לגווניה מבוססת על תקשורת כוחנית, משפילה והרסנית שיש למגר אותה ולהמירה בתקשורת מאפשרת, שוויונית ובונה.

בפרק זה, נעסוק בתופעת האלימות בזוגיות ובמשפחה על היבטיה השונים.

מטרות:

1. בירור עמדותיהם של המשתתפים בנושא אלימות בזוגיות ובמשפחה.
2. בדיקת המיתוסים הקיימים בנושא אלימות והפרכתם.

למנחה: הדיון בנושא האלימות בזוגיות ובמשפחה מתקיים לאחר שנידונו עד כה נושאים קודמים, כגון: תקשורת, שליטה בכעסים, נורות אדומות, משפחה וכו'. במהלך הפעילות, רצוי להתבסס על דיונים בסוגיות אלה ולהזכירם.

לסדנה זו מומלץ להזמין מנחה מהמרכז לטיפול ולמניעת אלימות במשפחה.

פתיחה

ייערך סבב אסוציאציות סביב המונחים: "משפחה", "זוגיות" ו"אלימות" (לרשום על הלוח את שני המושגים ואת האסוציאציות שהם מעוררים).

לאחר מכן, יתקיים דיון אשר יעסוק בקשר בין המושגים. ההתייחסות תוביל לניגוד שבין שני המושגים. 'משפחה' הוא מושג המתייחס למקום מוגן, חם, אוהב ובטוח, ואילו אלימות הוא מושג המתייחס לעוינות, לפגיעה, לכאב וכד'.

הניגוד בין שני המושגים, מחדד את ההבנה שעוצמת הפגיעה - כאשר קיימת 'אלימות' בתוך המשפחה - היא קשה, מכאיבה ובעלת השלכות נפשיות חמורות.

אם בעת העלאת האסוציאציות שמעורר המושג "משפחה", עולים תכנים הקשורים לכאב ולפגיעה, יש לכוון את הדיון לציפיות מן המשפחה ולדימוי האופטימלי שלה. מכאן יעבור הדיון לקשר בין אלימות לבין משפחה.

דיון במיתוסים ובעמדות הקשורים לאלימות בזוגיות ובמשפחה:
מוצעות 3 אפשרויות מתודיות להנחיה של שלב זה, ויש לבחור אחת מהן.

לנוחיות המנחה - מצורפת להלן רשימת מיתוסים = דעות קדומות, סטיגמות וסטריאוטיפים, ורשימת היגדים = אמירות ועמדות נכונות.

אפשרות א':

על הרצפה יונחו כרטיסיות, שעליהן רשומים מיתוסים בנושא אלימות בזוגיות ובמשפחה (על כל כרטיס יהיה רשום היגד המבטא מיתוס). הכרטיסיות יונחו במהופך. כל משתתף, בתורו, ירים כרטיס ויחסי אליו - חשוב לפתח דיון של כל הקבוצה. בסיום כל דיון בכרטיס יש לנסח עם הקבוצה היגד חלופי, ולרשמו על הלוח. בעבודה עם כיתות מלאות, רצוי לחלק את התלמידים לקבוצות דיון בנות 5 עד 6 תלמידים. בכל קבוצה יירשמו על גיליון נייר גדול היגדים חלופיים. בסיומו של הדיון בקבוצות, יוצגו ההיגדים החלופיים במליאה על-ידי נציג של כל קבוצה, שיסביר את הרציונל לבחירתם. הדיון במליאה יאפשר לעמוד על דקויות המשמעות של המסר, ולנסח היגד שיש עליו הסכמה כיתתית. רצוי לעודד את התלמידים לעצב את ההיגדים הכיתתיים באופן גרפי ככרזה, שתוצג במרחב הלימודי שלהם. מומלץ להוסיף גיליון נייר חלק, לצד הכרזות שמוצגות במרחב, כסוג של לוח קיר פעיל, ולהזמין את התלמידים להמשיך ולהתייחס אליהן במילים ובתמונות. אופן התנהלות כזה מחייב את המנחה לחזור ולפתוח דיון נוסף באמירות שנכתבו לאחר זמן-מה, לצורך עיבוד נוסף של עמדותיהם בנושא.

אפשרות ב':

המשתתפים "יזרקו" לחלל החדר אסוציאציות/מידע/עמדות בקשר לנושא האלימות בזוגיות ובמשפחה. המנחה יכתוב את דבריהם של המשתתפים על הלוח ויחלקם לשתי קבוצות ללא כותרת. בצד ימין של הלוח, יירשמו אמירות הכוללות דעות קדומות, סטיגמות וסטריאוטיפים (=מיתוסים). בצד שמאל של הלוח יירשמו אמירות ועמדות נכונות (=היגדים). חשוב לדון עם המשתתפים על החלוקה לשני טורים ועל משמעותה. אם יחסרו אמירות משמעותיות בכל טור, על המנחה לנסות לכוון את הקבוצה אליהן באמצעות שאלות מכוונות, ואם עדיין לא יעלו הדברים, יש להוסיפם ולפתוח דיון עליהם.

אפשרות ג':

המנחה יניח כרטיסיות עם מיתוסים והיגדים על הרצפה, ויבקש מהמשתתפים להעתיק את ההיגדים ולמיין אותם לשתי קטגוריות. תהליך זה יתבצע בקבוצות קטנות. המשתתפים יתבקשו להגיע להחלטה קבוצתית על החלוקה לקטגוריות ויתנו כותרת לכל קטגוריה. בסיום הדיון הקבוצתי יערכו דיווח למליאה ודיון.

למנחה:

בכל אחת מאפשרויות ההפעלה, יש לכוון את הדיון לעמדות ולמיתוסים הקיימים, ולהרכיב עם הקבוצה תמונה עדכנית ונכונה של תפיסת תופעת האלימות בזוגיות. חשוב להתייחס לסוגיות שגרמו לתפיסות מוטעות של נושא האלימות בזוגיות ובמשפחה, כגון: מחסור בנתונים גלויים לציבור כתוצאה מהיעדר דיווח של נשים על מצבן, טיפול לא נכון בתופעה בשל הבנה מוטעית של התופעה על-ידי הרשויות, חינוך לתפיסות סטריאוטיפיות מגדריות, ועוד.

יש להתייחס לנתונים הידועים כיום ולהבנת התופעה, כפי שהוצג בהקדמה ליחידה זו.

מיתוסים על אלימות:

נשים מוכות משתייכות למעמד נמוך.
מגיע לה, צריך לחנך אותה.
אלימות תלויה בהתנהגותה של האישה.
אישה מוכה מרוויחה מהאלימות.
גבר מכה = כוח, גבריות, גבר לעניין.
מי שלא מקיים יחסי מין עם החברה שלו הוא לא "גבר".
כשבת אומרת "לא" היא מתכוונת ל"כן".
אי-אפשר לטפל בגבר מכה.
מגיע לי כי אני לא בסדר (אישה).
גבר שמכה אוהב את אשתו/חברתו. אכפת לו ממנה.
קצת אלימות בנישואין ובזוגיות לא תזיק.
מקנא פירושו אוהב.
מוכה תמיד אשם.
אלימות עוברת מעצמה.
כל אישה רוצה תמיד יחסי מין, אבל היא חונכה שלא להודות בזה.

היגדים:

אלימות קיימת בכל שכבות האוכלוסייה.
אין התנהגות המצדיקה אלימות.
האחריות להתנהגות אלימה היא על הפוגע ולא על הנפגע.
אין רווח מאלימות, אלא הפסד.
מי שמכה, הוא לא גבר!
אלימות = חולשה.
לא מוכרחים לקיים יחסי מין כדי להוכיח גבריות.
כשבת אומרת "לא" היא מתכוונת לכך! - חייבים לכבד ולקבל זאת!
אלימות ניתנת לטיפול.
כל אחד אחראי על התנהגותו.
אלימות איננה ביטוי לאהבה.
אלימות פוגעת בנישואין.
קנאה אינה אהבה.
יש צורך בהתערבות טיפולית להפסקת האלימות.